

The Necessity to expand the jurisdiction of the International Criminal Court over drug offenses: Examining the 1988 Convention and its effects on Iran's security policies

Askar Jalalian¹

Abstract

Field and Aims: The first international document establishing obligations and obligations for signatory states to criminalize the laundering of illicit proceeds under domestic law is the United Nations Convention against Narcotic Drugs, adopted on December 19, 1988, known as the Vienna Convention. The purpose of this study is to investigate the possibility of developing the jurisdiction of the International Criminal Court based on the said convention. This development will affect the policies of countries involved in drugs. The main question of the research is considering the articles and provisions of the Vienna Convention against Narcotics and Psychedelics 1988, how is it possible to develop the jurisdiction of the International Criminal Court to investigate drug crimes? And what impact the development of the competence in question will have on Iran's counter-narcotics policies.

Method: This is a qualitative and applied research in terms of purpose and in terms of collecting information by documentary method and studying international documents, sources related to the subject and the obtained information has been analyzed descriptively-analytically.

Findings and conclusion: The findings show that the 1988 Convention on Territorial and Flag Jurisdiction addresses the issue of dealing with narcotics crimes and that it is possible to extend the jurisdiction of the International Criminal Court to narcotics crimes. If the development is identified, Iran's security plans to combat drug trafficking will change.

Keywords: Vienna Convention on Narcotic Drugs, Security Policy, Territorial Jurisdiction, Jurisdiction of the International Criminal Court.

*Citation (APA): Jalalian, A. (2022). The Necessity to expand the jurisdiction of the International Criminal Court over drug offenses: Examining the 1988 Convention and its effects on Iran's security policies. *International Legal Research*, 15(55), 103-125.

http://alr.iauctb.ac.ir/article_689217.html?lang=en

1. Associate Professor, Department of International Law, Faculty of Law, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: Dr_ajalalian@yahoo.com

ضرورت توسعه صلاحیت دیوان بین‌المللی کیفری به جرائم مخدر با بررسی کنوانسیون ۱۹۸۸ و تاثیرات آن بر سیاستگذاری‌های ایران در حوزه امنیت عسکر جلالیان^۱

چکیده

زمینه و هدف: اولین سند بین‌المللی که الزامات و تعهداتی را برای دول امضاکننده ایجاد نموده است تا عمل تطهیر عواید نامشروع را در حوزه قوانین داخلی جرم‌انگاری نمایند، کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان مصوب ۱۹ دسامبر ۱۹۸۸، معروف به «کنوانسیون وین» است. هدف از انجام این مطالعه، بررسی امکان توسعه صلاحیت دیوان بین‌المللی کیفری بر مبنای کنوانسیون مذکور می‌باشد. توسعه مذکور بر سیاستگذاری کشورهای درگیر با مواد مخدر تاثیرگذار خواهد بود. سؤال اصلی پژوهش بیان می‌دارد با عنایت به مواد و مفاد کنوانسیون وین ۱۹۸۸ علیه قاچاق مواد مخدر و روانگردان، چگونه امکان توسعه صلاحیت دیوان بین‌المللی کیفری به بررسی جرائم مواد مخدر وجود دارد؟ و اینکه توسعه صلاحیت مورد بحث چه تاثیری بر سیاستگذاری‌های ایران در حوزه مقابله با مواد مخدر خواهد گذاشت.

روش: این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی بوده و برای جمع‌آوری اطلاعات از روش اسنادی-کتابخانه‌ای استفاده شده است.

یافته‌ها و نتایج: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد کنوانسیون ۱۹۸۸ تحت صلاحیت سرزمینی و پرچمی موضوع رسیدگی به جرائم مواد مخدر را بررسی نموده است و امکان توسعه صلاحیت دیوان بین‌المللی کیفری به جرائم مواد مخدر وجود دارد. در صورتی که توسعه مذکور مورد شناسایی قرار گیرد، برنامه‌ریزی‌های امنیتی ایران برای مقابله با قاچاق مواد مخدر متفاوت خواهد شد.

کلیدواژه‌ها: کنوانسیون وین، جرائم مواد مخدر، سیاستگذاری امنیتی، صلاحیت سرزمینی، صلاحیت دیوان بین‌المللی کیفری.

*استناددهی (APA): جلالیان، عسکر. (۱۴۰۱). ضرورت توسعه صلاحیت دیوان بین‌المللی کیفری به جرائم مواد مخدر با بررسی کنوانسیون ۱۹۸۸ و تاثیرات آن بر سیاستگذاری‌های ایران در حوزه امنیت. *تحقیقات حقوقی بین‌المللی*، ۱۵(۵۵)، ۱۲۵-۱۰۳.

http://alr.iauctb.ac.ir/article_689217.html

مقدمه

دیوان بین‌المللی کیفری یکی از مهمترین محاکم کیفری بین‌المللی است که بر اساس سند تأسیس ذی‌ربط برای اعاده نظم در عرصه بین‌الملل در چهار حوزه مشخص شده فعالیت می‌نماید. دیوان بین‌المللی کیفری اولین دادگاه دائمی بین‌المللی است که شرح وظیفه آن بر اساس اساسنامه رم رسیدگی به جرائم بین‌المللی است. این جرائم در اساسنامه احصاء شده و شامل جرائم نسل‌کشی، جنایات علیه بشریت، جنایات جنگی، و جنایت تجاوز می‌باشد. این مقاله بر آن است تا اولاً، حوزه تعریف جرائم بین‌المللی را توسعه دهد؛ در ثانی، بر اساس کنوانسیون ۱۹۸۸ وین، صلاحیت دیوان را از چهار جرم احصاء شده به جرم پنجم، یعنی جرائم مواد مخدر، توسعه دهد و ثالثاً، تأثیرات این توسعه بر سیاست‌های امنیتی ایران در حوزه مبارزه با مواد مخدر را بررسی نماید.

موضوع مواد مخدر و جرائم مرتبط با آن آنقدر اهمیت دارد که تاکنون در حوزه بین‌الملل شاهد انعقاد معاهدات، کنوانسیون‌ها و توافقنامه‌های فراوانی چه در سطح منطقه و چه در سطح بین‌المللی، هستیم. متعاقب تمام تلاش‌های محلی، ملی و بین‌المللی سه کنوانسیون بین‌المللی در زمینه مبارزه با مواد مخدر تصویب شده که عبارتند از:

- ۱- کنوانسیون ۱۹۶۱ ناظر بر مواد مخدر و پروتکل ضمیمه، در سال ۱۹۶۴ لازم‌الاجراء شد.
- ۲- کنوانسیون ۱۹۷۱ ناظر بر داروهای روان‌گردان که از سال ۱۹۷۶ به مورد اجرا گذاشته شد.
- ۳- کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان مصوب ۲۰ دسامبر ۱۹۸۸ که در ۱۱ نوامبر ۱۹۹۰ لازم‌الاجراء شد.

جرائم مربوط به مواد مخدر و روان‌گردان از دغدغه‌های همیشگی و به خصوص سال‌های اخیر جهان به دلیل تولید و صدور انبوه و به ویژه کشور ما بوده است. بدین جهت، کنوانسیون‌های بین‌المللی مختلفی در این خصوص به تصویب کشورهای جهان رسیده است (کازمی، ۱۳۹۳: ۱۰۳).

طی دو دهه اخیر، دسترسی قاچاقچی‌ها به پیشرفت‌های فن‌آوری و تسلیحات، قدرت بیشتری به آنان برای بی‌ثباتی کشورها در جهت افزایش قدرت نفوذ گروه‌های قاچاق، داده است. مقدار مواد مخدری که هر ساله توسط کشورهای مختلف کشف می‌گردند، از زمان ایجاد نظام کنترل بین‌المللی و تدوین کنوانسیون‌ها در حال افزایش می‌باشد. راه‌های قاچاق مواد مخدر و نقاط ترانزیت نیز طی دهه‌های گذشته در حال گسترش بوده است (امیرخیزی، ۱۳۷۸: ۹۵۶).

امروزه قاچاق مواد مخدر از جرائم سازمان‌یافته فراملی به حساب می‌آید. توزیع‌کنندگان و مصرف‌کنندگان مواد مخدر به تدریج الگوی توزیع و مصرف را از فرایند سنتی به مواد روان‌گردان (صنعتی و شیمیایی) تغییر داده‌اند و این امر تحولات حقوقی ماهوی را می‌طلبد. همچنین، موفقیت

قانونی در مبارزه با جرم، بستگی کامل به جامعیت، صراحت و کارایی آیین دادرسی کیفری دارد (ورویی و حریری، ۱۳۹۴: ۲۷).

به دلیل جایگاه ویژه جرائم مواد مخدر^۱ در میان دیگر جرائم، قانونگذاران کشورهای جهان را بر آن داشته که سیاست کیفری^۲ خاصی را برای برخورد با این جرائم در پیش بگیرند. این سیاست می‌تواند کاهنده باشد، یعنی مقرراتی برای بار کردن مجازات سبک بر مرتکبان جرائم مواد مخدر و البته، ممکن است سیاستی افزایشنده باشد؛ یعنی تلاش برای برخورد کیفری شدید با این مجرمان. نگاه تخفیف‌آمیز از آن روست که مرتکب جرم مواد مخدر با تأثیرپذیری از آثار شوم مواد مخدر آستانه تحمل خود را از دست می‌دهد و آسان‌تر از دیگران مرتکب جرم می‌شود (غلامی، ۱۳۹۳: ۷۴).

در سال ۱۹۸۸، کنوانسیون ملل متحد علیه قاچاق غیرقانونی مواد مخدر و مواد روانگردان توسط کنفرانس نمایندگان تام‌الاختیار کشورها تحت نظارت ملل متحد مورد تصویب قرار گرفت. این کنوانسیون در ۱۱ نوامبر ۱۹۹۰ لازم‌الاجرا گردید. هدف این کنوانسیون، جلوگیری از استفاده مادی و آزادی تردد قاچاقچی‌ها می‌باشد. قاچاق مواد مخدر میلیاردها دلار استفاده مادی دارد که همه کشورهای کوچک یا بزرگ را تهدید می‌نماید. این کنوانسیون به موضوع‌های بلوکه کردن، ردیابی و توقیف منافع مالی و اموال قاچاقچی‌ها اشاره و همکاری قضایی بین‌المللی و استرداد قاچاقچی‌های بزرگ را مورد تأکید قرار داده است. کشورهای عضو هم‌چنین متعهد شده‌اند که از استفاده غیرقانونی مواد شیمیایی که در تولید غیرقانونی مواد مخدر استفاده می‌شود، جلوگیری کنند. همکاری‌های فوق شامل ضبط منافع ناشی از جرائم مواد مخدر، استرداد، همکاری حقوقی، انتقال منافع، حمل کنترل شده، قاچاق غیرقانونی از دریا و غیره می‌باشد. ۱۷ ژوئیه ۱۹۹۸ کنفرانس دیپلماتیک نمایندگان تام‌الاختیار ملل متحد به اساسنامه تأسیس یک دادگاه کیفری بین‌المللی رأی داد که صلاحیت خواهد داشت تا به اعمال اشخاصی که مرتکب مهمترین جرائم مورد نگرانی جامعه بین‌المللی شده‌اند رسیدگی نماید. دبیر کل سازمان ملل متحد این واقعه تاریخی را به عنوان هدیه‌ای از امید به نسل‌های آینده و گامی بلند به سوی حقوق بشر جهانی و حاکمیت قانون توصیف کرد (امیرخیزی، ۱۳۷۸: ۹۵۷).

پرواضح است جرائم مواد مخدر به عنوان یکی از روش‌های تجارت سیاه در دنیا محسوب می‌شود. از سوی دیگر، ترانزیت مواد مخدر به صورت بین‌المللی صورت می‌گیرد که تحت صلاحیت سرزمینی کشورهای مختلف قابل بحث می‌باشد. بر این اساس، نیاز به بازتابی از کنوانسیون وین ۱۰۸۸ بر اساس صلاحیت سرزمینی بوده است. از سوی دیگر، حقوق دولت‌های تحت پرچم در عرصه بین‌الملل بر شکل‌گیری این کنوانسیون بین‌المللی اثرگذار بوده است که

1. Illegal Drug Offences
2. Penal Policy

نیازمند بازبررسی برای شناخت نقاط مهم این کنوانسیون در خصوص جرائم مربوط به مواد مخدر را ضروری می‌سازد. بر این اساس، این مطالعه به بررسی توسعه صلاحیت دیوان بین‌المللی کیفری به جرائم مواد مخدر با بررسی کنوانسیون ۱۹۸۸ پرداخته و این توسعه را ضروری می‌داند.

۱. تصمیمات فراملی برای مبارزه با مواد مخدر

به درخواست دولت چین و حمایت آمریکا، در سال ۱۹۰۹ میلادی، همایشی با شرکت سیزده دولت از جمله ایران و آمریکا در شانگهای درباره معضل مواد مخدر و ضرورت محدود شدن مصرف تریاک به موارد داروسازی و پزشکی تشکیل شد که ادامه فعالیت برخی دولت‌های شرکت کننده در این همایش منجر به تشکیل جلسات متعدد و تصویب معاهده‌ای درباره محدود شدن مصرف تریاک به موارد پزشکی و علمی طی سال‌های ۱۹۱۲ تا ۱۹۱۴ میلادی در هلند با امضای یازده دولت بزرگ از جمله ایران، آمریکا، چین شد (اسعدی، ۱۳۸۸: ۱۹۷).

دولت آمریکا چند سال بعد، از کشورهایی که در همایش شانگهای حضور داشتند، دعوت کرد تا برای حضور در همایش بین‌المللی دیگری، نمایندگان تام‌الاختیار خود را به لاهه اعزام کنند. در نتیجه در دسامبر سال ۱۹۱۱، همایشی در لاهه تشکیل شد. اعضای این همایش درباره مسائل مربوط به تریاک و سایر مشتقات آن و حشیش و کوکائین به گفتگو پرداختند، ولی به دلایلی از جمله نکات زیر نتیجه‌ای به دست نیامد:

- ۱- کشور انگلستان حاضر نبود از منابع سرشاری که از صنعت مرفین‌سازی و انحصار تریاک هند و انگلیس به دست می‌آورد، چشم‌پوشد.
- ۲- کشور فرانسه هم به همین نحو به منافع خود در هند و چین علاقمند بود.
- ۳- کشور صنعتی آلمان هم که تولیدکننده کوکائین بود، کوشش می‌کرد که از منافع خود حمایت کند. در نتیجه، این همایش ضمن تنظیم صورت‌جلسه‌ای در ۲۳ ژانویه سال ۱۹۱۱ پایان یافت (علیزاده، ۱۳۹۳: ۷۰).

سال ۱۹۱۲، نمایندگان ۱۳ کشوری که پیش‌تر به برخی از آنها اشاره شد، در لاهه جمع شدند تا راه‌حلی را برای اجرای تصمیم‌های همایش ۱۹۰۹ شانگهای، به شکل قرارداد بین‌المللی تدوین کنند. گفتگوهای لازم در این زمینه شروع و در نهایت، قراردادی جهت جلوگیری از مصرف غیرمجاز تریاک و سایر مواد افیونی مانند مرفین، کوکائین، هروئین تدوین شد. در ضمن از ۳۴ دولت اروپایی و آمریکایی که در این همایش شرکت نکرده بودند، دعوت به عمل آمد تا این قرارداد را امضاء کنند که گروهی از آنها راضی به امضای آن نشدند. به موجب این قرارداد، هر یک از کشورهای امضاء کننده موظف بودند که به شدت علیه مصرف تریاک و سایر مواد افیونی اقدام و از کشت و تولید تریاک نیز با وضع مقررات لازم جلوگیری کنند. اوایل قرن نوزدهم،

کشور انگلستان و آلمان از لحاظ تهیه انواع آکالوئیدهای^۱ تریاک بسیار مجهز بودند و اغلب بازارهای جهان را در اختیار داشتند، اما با شروع جنگ جهانی اول، کشورهای هند و سوئیس که بی طرفی خود را اعلام کرده بودند، در مرفین سازی توانستند جای این دو کشور را بگیرند. پس از اتمام جنگ، کشور فرانسه نیز به منافع سرشار این صنعت پی برده و در برابر انگلستان که کوشش می کرد بازارهای از دست رفته خود را که به علت جنگ از دست داده بود، به دست آورد، شروع به فعالیت و رقابت شدید کرد.

ژاپن نیز برای اینکه از سایرین عقب نماند، شروع به رقابت و بهره برداری کرد و هر سال مقادیر زیادی مواد مخدر به کشورهای آسیایی صادر کرد. کشور روسیه هم که تازه تغییر رژیم داده بود، سعی کرد به طور مستقیم، احتیاجات داخلی خود را از لحاظ طبی تأمین و مازاد مرفین، کوکائین و هروئین تهیه شده را به کشورهای دیگر صادر کند. در خلال این اوضاع و احوال، جامعه ملل که تازه قدم به عرصه وجود گذاشته بود، تصمیم گرفت تجارت بین المللی را کنترل کرده و مقرراتی جهت ساختن داروهای مخدر و پخش آن وضع کند (علیزاده، ۱۳۹۳: ۷۱).

اواخر سال ۱۹۳۶، جامعه ملل، مجازات متخلفان و قاچاقچیان بین المللی را اصلاح و طرحی را در این باره با عنوان قرارداد ژنو در سال ۱۹۳۶ تصویب کرد که به امضای ۳۲ کشور رسید. با این حال، عده ای از اشخاص سودپرست و قاچاقچیان حرفه ای، مقادیری از مواد مخدر ساخت کارخانه های غیرقانونی، به خصوص در کشورهای چین، منچوری و ژاپن را در دسترس معتادان و اشخاص غیرمعتاد گذاشتند، به نحوی که روزه روزه دامنه اعتیاد در این کشورها گسترش یافت. برای جلوگیری از این خطر، موضوع در مجمع عمومی سازمان ملل متحد مطرح و طرح قراردادی برای تحدید و کنترل کشت خشخاش و تولید تریاک خام و کنترل سایر مواد اولیه که برای ساخت آکالوئیدهای تریاک به کار می رود، تنظیم شد. با شروع جنگ جهانی دوم، عمر جامعه ملل سپری شد (ساکی: ۱۳۸۰: ۱۳۸).

بعد از آنکه سازمان ملل متحد، جانشین جامعه ملل متحد شد، اختیاراتی برای اصلاح قراردادهای گذشته به دست آورد و جهت توسعه، بازرسی و کنترل تریاک و مواد مخدر طبیعی و مصنوعی با سازمان بهداشت جهانی توافق حاصل نمود و قرارداد ۱۹۸۴، موسوم به قرارداد پاریس، را منعقد کرد. برای محدود کردن محصول و فراورده های تریاک و سایر مشتقات آن و تطبیق دادن میزان مورد احتیاج در مصارف پزشکی و علمی، همایشی در نیویورک تشکیل شد. پس از شور و گفتگوهای زیاد، قرارداد سال ۱۹۵۳ به امضاء رسید. البته، هنوز عده ای از دولت های صادرکننده مواد مخدر، به علت سود سرشار فروش و صادرات مواد مخدر، این قرارداد را امضاء و تصویب نکردند؛ از جمله ایران که قرارداد ۱۹۸۳ را هم امضاء نکرد.

1. opium alkaloids

۱-۱. معاهده وین ۱۹۸۸

۱۴ دسامبر ۱۹۸۴، سازمان ملل متحد از کمیسیون مواد مخدر خود خواست تا همه ابعاد مشکل مواد مخدر را، به خصوص مواردی را که در معاهده‌های قبلی، بررسی نشده بودند، بررسی کند. این معاهده، قاچاق مواد مخدر را یک فعالیت مجرمانه بین‌المللی به شمار آورده و از دولت‌ها خواسته است با همه نوع قاچاق مواد مخدر مبارزه کنند و استعمال مواد مخدر را جز در موارد پزشکی ممنوع کنند (رحمدل، ۱۳۸۶: ۲۱۰).

سرانجام، در تاریخ ۲۰ دسامبر ۱۹۸۸، معاهده موسوم به وین، برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روان‌گردان در ششمین جلسه عمومی سازمان ملل متحد و در شهر وین در ۳۴ ماده به تصویب رسید. در مقدمه معاهده و قبل از آغاز مواد مختلف آن، شرح کاملی از انگیزه‌هایی که موجب شد تا معاهده تصویب شود، در ۱۵ قسمت عنوان شده است که اهم آنها عبارتند از:

۱- نگرانی عمیق از حجم رو به افزایش و تقاضای مواد مخدر و نفوذ در حال افزایش آن به گروه‌های مختلف اجتماعی به خصوص سوءاستفاده از کودکان؛
 ۲- درک این واقعیت که مواد مخدر یک جرم بین‌المللی است و با سایر فعالیت‌های سازمان‌یافته بزهکارانه مرتبط است؛

۳- تمایل به ریشه کن کردن علل ریشه‌ای سوءاستفاده از مواد مخدر با تقویت همکاری‌های بین‌المللی و تمایل به انعقاد یک معاهده بین‌المللی جامع، مؤثر و کارا که مبارزه با قاچاق مواد مخدر را هدف مشخص قرار داده و به ابعاد گوناگون آن توجه کند؛

۴- هدف معاهده حاضر عبارت است از همکاری بین اعضای آن به هر نحوی که آنها بتوانند با کارایی بیشتری ابعاد گوناگون قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان را که دارای یک قلمرو بین‌المللی هستند، با احترام به اصول تساوی حاکمیت و تمامیت ارضی دولت‌ها و عدم مداخله در امور داخلی یکدیگر، مورد بررسی قرار داده و در چارچوب مقررات داخلی خود، تدابیر لازم از جمله قانون‌گذاری و اقدامات اجرایی را جهت ایفاء تعهدات خود نسبت به مفاد این معاهده به عمل آورند.

معاهده وین ۱۹۸۸ جامع‌ترین قانون بین‌المللی مواد مخدر است. مذاکرات معاهده، در اثر افزایش عظیم قاچاق بین‌المللی مواد مخدر در طول دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ به وجود آمد. دولت‌های مصرف‌کننده به رهبری ایالات متحده اصرار داشتند که معاهده جدید، قاچاق بین‌المللی را مورد تأکید بیشتر قرار دهد. دولت‌های تولیدکننده، محوریت کنترل تقاضا را مورد تأکید قرار دادند؛ آنها بر این عقیده بودند که بدون اقدامات لازم برای ریشه کن ساختن تقاضا یا جلوگیری از آن نمی‌شود کاری از پیش برد.

دولت‌های ترانزیت لزوم کمک‌های مالی و دیگر کمک‌ها برای همت‌گماردن به تعهدات اصلی را یادآور شدند. در پایان، با توجه به قدرت دولت‌های مصرف‌کننده، توجه تنها متمرکز بر طرف عرضه بود. یکی از تعهدات اعضای معاهده ۱۹۸۸، کیفری کردن تولید، فروش و حمل و نقل مواد مخدر و روان‌گردان و تطهیر درآمد حاصل از فعالیت‌های مربوط به مواد مخدر بود.

۲-۱. عناوین مجرمانه در معاهده ۱۹۶۱ و ۱۹۸۸

اعمال زیر در صورتی که به طور عمدی ارتکاب یابند، از نظر معاهده ۱۹۶۱ و معاهده ۱۹۸۸ جرم کیفری محسوب شده و کشورها باید در قوانین داخلی خود آنها را تثبیت کنند:

۱- تولید، ساخت، تقطیر، تهیه، ارسال ترانزیت، حمل و نقل، ورود و یا صدور هرگونه مواد مخدر یا داروی روان‌گردان برخلاف مواد معاهده ۱۹۶۱ و اصلاحیه آن و یا معاهده ۱۹۷۱ (علیزاده، ۱۳۹۳: ۷۹)؛

۲- کشت خشخاش، بوته کوک و یا گیاه شاهدانه، به منظور تولید مواد مخدر برخلاف مواد مندرج در معاهده ۱۹۶۱ و اصلاحیه آن؛

۳- در اختیار داشتن و یا خرید هرگونه ماده مخدر و یا داروی روان‌گردان به منظور ارتکاب هر یک از فعالیت‌های مندرج در بند اول؛

۴- ساخت، حمل و یا توزیع تجهیزات، مواد و یا داروهای یادشده با علم به این که احتمال دارد از آنها برای کشت غیرقانونی، تولید و یا ساخت داروهای روان‌گردان استفاده شود؛

۵- سازماندهی، مدیریت و یا تأمین بودجه برای ارتکاب هر یک از جرائم یادشده در بندهای اول تا چهارم؛

۶- تبدیل و یا انتقال اموال با علم به اینکه اموال مزبور ناشی از ارتکاب جرائم این قانون بوده و یا مشارکت در جرم و یا جرائم مزبور به منظور مخفی کردن و یا کتمان اصل نامشروع اموال و یا معاونت با هر شخصی که در ارتکاب چنین جرم یا جرائمی دست داشته، جهت فرار از عواقب قانونی اقدامات خود؛

۷- مخفی کردن و کتمان ماهیت واقعی، منبع، محل واگذاری، جابه‌جایی حقوق مربوط و یا مالکیت اموال با علم به اینکه این اموال از جرم یا جرائم این قانون و یا مشارکت در انجام چنین جرائمی ناشی شده‌اند.

اعمال زیر مشروط بر اصول و مفاهیم یادشده در قوانین اساسی و یا عادی هر یک از اعضا می‌توانند جرم تلقی شوند:

۱- تحصیل، تملک و یا استفاده از اموال، با علم به این که این اموال از جرم و یا جرائم ناشی از جرائم موضوع این قانون و یا مشارکت در انجام چنین جرائمی به دست آمده‌اند.

۲- در اختیار داشتن تجهیزات و یا مواد و یا اشیاء، با علم به این که اقلام مزبور به منظور کشت غیرقانونی، تولید و یا ساخت مواد مخدر و یا داروهای روان‌گردان مورد استفاده قرار گرفته و یا خواهند گرفت.

۳- تشویق و یا ترغیب علنی دیگران به هر وسیله‌ای به منظور ارتکاب هر یک از جرائم موضوع آن ماده و یا مصرف غیرقانونی مواد مخدر و یا داروهای روان‌گردان.

۴- شرکت، همکاری و یا تبانی در شروع به جرم و معاونت، مشارکت، تسهیل و تشویق ارتکاب هر یک از جرائم موضوع این ماده.

۵- در اختیار داشتن، خرید و یا کشت مواد مخدر و یا داروهای روان‌گردان برای مصرف شخصی برخلاف مقررات معاهده ۱۹۶۱، اصلاحیه آن و یا معاهده ۱۹۷۱، چنانچه از روی عمد ارتکاب یافته باشند (ساکی، ۱۳۸۶: ۱۴۰).

بنابراین، می‌توان جرائم صادر، وارد و حمل کردن، ارسال و ترانزیت مواد مخدر را از جمله جرائم قاچاق مواد مخدر به شمار آورد.

۲. شأن حقوقی اعتیاد در کنوانسیون وین ۱۹۸۸

در بین کنوانسیون‌های سازمان ملل متحد و قبل از آن جامعه ملل، کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روان‌گردان مصوب ۱۹۸۸ وین، اولین کنوانسیون است که به حقوق معتاد از حیث مباحث حقوق بشری به طور خاص توجه کرده است. این کنوانسیون ضمن آن که با هدف ریشه‌کنی مواد مخدر در جهان به تصویب رسیده است، ولی از حقوق انسانی معتادان نیز غافل نمانده است. بند ۲ ماده ۱۴ کنوانسیون مزبور به صراحت نگرانی خود را در خصوص حقوق انسانی معتاد اعلام کرده و مقرر داشته است: «هر یک از اعضاء اقدامات لازم را برای ممنوعیت کشت غیرقانونی و از بین بردن گیاهان تخدیرکننده و یا مؤثر بر اعصاب از قبیل خشخاش، بوته کوکا و گیاه شاهدانه که به نحو غیرقانونی در قلمرو سرزمینی آن‌ها کشت می‌شود، معمول خواهند داشت. اقدامات مزبور حقوق انسانی افراد را محترم داشته و استفاده‌های مشروع سنتی، چنانچه مدارک تاریخی در تأیید آن باشد، و نیز حفاظت از محیط‌زیست، را مطمح نظر قرار خواهد داد». کنوانسیون ۱۹۸۸ اشاره‌ای به لزوم جرم‌انگاری اعتیاد از طرف دول عضو نکرده است و در ماده ۳ (قسمت اخیر بند ۳، قسمت ج) فقط از جرم‌انگاری مصرف غیرقانونی مواد مخدر صحبت کرده است. این امر نشان می‌دهد در صورتی که با تجویز پزشک برای معتاد به عنوان بیمار، مواد مخدر استفاده شود، این عمل، جرم نخواهد بود (رحمدل، ۱۳۸۳: ۱۷).

اگر اقدام امریکا علیه اسپانیا و سیستم انحصاری تجارت تریاک در سال ۱۸۹۸ را آغازی برای مبارزه علیه مواد مخدر قرار دهیم، معاهده شانگهای، که در فوریه ۱۹۰۹ در چین منعقد شد، اولین

تجمع دولت‌ها و شروع همکاری‌های بین‌المللی در زمینه مبارزه با قاچاق و سوءاستفاده از مصرف مواد مخدر تلقی می‌گردد (شایگان، ۱۳۸۹: ۶۷ - ۶۸).

با وجود این که در بازبینی کنوانسیون ۱۹۶۱ ناظر بر مواد مخدر، دیدگاه عمومی اساساً مخالف اشاره خاص به ورود، به کشتی‌هایی که یک پرچم خارجی را حمل می‌کنند، بوده است، نظر کمسیون مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روانگردان آن بود که مطابق آنچه در کنوانسیون ۱۹۸۲ حقوق دریاها آمده است، ماده‌ای به کنوانسیون جدید مواد مخدر افزوده شود و بر همین اساس، پیش‌نویس ماده جدیدی تهیه شد که پس از تغییراتی به شکل موجود در ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸ در آمد (ریپورت^۱، ۱۹۸۳).

۲-۱. تعهد به همکاری دول عضو

بر اساس بند ۱ ماده ۱۷، اعضا برای امحای قاچاق مواد مخدر از طریق دریا در چارچوب حقوق بین‌الملل دریاها، حداکثر همکاری را با یکدیگر معمول خواهند داشت. بند ۱ ماده ۱۰۸ کنوانسیون ۱۹۸۲ اعضا را ملزم کرده که تا در ارتباط با موضوع، با یکدیگر همکاری کنند؛ حال آنکه تأکید که در بند ۱ ماده ۱۷ صورت گرفته، با عبارت «در حداکثر شکل ممکن» می‌باشد. اشاره‌ای که در این بند به حقوق بین‌الملل دریاها شده است، کنوانسیون ۱۹۸۸ را به ماده ۱۰۸ کنوانسیون ۱۹۸۲ ربط می‌دهد که در آن مقررات بین‌الملل حقوق دریاها به صورتی وسیع‌تر مورد توجه قرار گرفته است. در این زمینه، دو نوع همکاری پیش‌بینی شده است:

اول: زمانی است که یک دولت در ارتباط با یک کشتی حامل پرچم خودش که مشکوک به حمل مواد مخدر است، به مساعدت دیگر اعضای کنوانسیون نیاز دارد.

بند ۲ ماده ۱۷ در این زمینه اشعار می‌دارد: «هریک از اعضا که دلایل منطقی برای مظنونیت نسبت به فعالیت یک کشتی حامل پرچم خود و یا بدون پرچم و یا علامت ثبت، در امر قاچاق مواد مخدر در اختیار داشته باشد، می‌تواند از سایر اعضا در جهت از بین بردن چنین استفاده‌ای یاری بخواهد و اعضای مورد تقاضا، در حدود امکانات خود همکاری لازم را معمول خواهند داشت.» بند ۲ ماده ۱۷، در واقع متن بن ۲ ماده ۱۰۸ کنوانسیون ۱۹۸۲ را در ارتباط با درخواست مساعدت برای مقابله با حمل و نقل مواد مخدر توسط یک کشتی با پرچم دولت درخواست‌کننده، به صورت وسیع‌تری مورد توجه قرار داده است. برخلاف ماده ۱۰۸، تمهیدات ملحوظ در این بند، کشتی‌های بدون ملیت را نیز شامل می‌شود. جمله دوم، الزام کشورهای درخواست‌شونده به ارائه چنین مساعدتی را مشخص می‌کند و با جمله «در چارچوب امکاناتی که در دسترس آنها می‌باشد» و

محدودیت‌های عملی برخی اعضا در مساعدت کامل به آن شکلی که درخواست شده را مورد شناسایی قرار داده است (کومنترای^۱، ۱۹۹۸).

دوم: همکاری، زمانی است که یک کشتی حامل پرچم، یک عضو دیگر در گیر در حمل و نقل مواد مخدر است. در این گونه موارد، بر اساس بند ۳، «هر یک از اعضا که دلایل منطقی برای مظنونیت نسبت به فعالیت یک کشتی در قاچاق مواد مخدر با استفاده از آزادی کشتیرانی طبق حقوق بین‌الملل و با نصب پرچم و یا علامت ثبت عضو دیگری در اختیار داشته باشد، می‌تواند مراتب را به دولت صاحب پرچم اطلاع داده، ثبت کشتی را استعلام کند و در صورت تأیید ثبت، از دولت صاحب پرچم برای اتخاذ تدابیر لازم در رابطه با کشتی مزبور تقاضای مجوز کند.» برای مؤثر کردن این همکاری‌ها، هر کشوری به هنگام عضویت در کنوانسیون ۱۹۸۸ باید مقامات ذی‌صلاحی را برای وصول این درخواست‌ها و یا پاسخ دادن به آنها تعیین کند.

۲-۲. حقوق دولت صاحب پرچم

همان‌گونه که اشاره شد، در بند ۳ ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸ از هر یک از اعضا که دلایل قابل‌قبولی مبنی بر این که یک کشتی به حمل و نقل غیرقانونی مواد مخدر اشتغال دارد، خواسته شده است تا از کشور صاحب پرچم بخواهد تا مراتب ثبت کشتی را تأیید کند و در مرحله دوم، از آن دولت اختیارات لازم برای اقدامات ضروری را اخذ کند. بدین ترتیب، مفاد بند ۳ و در واقع، بند ۴ در خصوص مجوز از جانب دولت صاحب پرچم دقیقاً به عنوان تأکید بر تصمیم دولت صاحب پرچم و در احترام به حقوق حاکمیت او در رابطه با شناور، انتخاب شده است. در واقع، در این بند هیچ احتمالی در این باره که بر حق دولت صاحب پرچم و شناور تحت پرچم آن دولت خدشه‌ای وارد شود و یا اینکه اجباری به آن دولت برای اعطای مجوز وجود ندارد. این مجوز می‌تواند طبق بند ۳ و یا در چارچوب معاهدات لازم‌الاجرا بین اعضا و یا حسب هر گونه قرارداد و یا ترتیبات دیگری که بین اعضا توافق گردیده است، صادر شود. بر اساس بند ۶ ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸: «دولت صاحب پرچم می‌تواند در جهت تعهدات مندرج در بند ۱ ماده حاضر، اجازه خود را به شرایطی که بین آن دولت و عضو متقاضی مورد توافق قرار خواهد گرفت، از جمله شرایط مربوط به مسئولیت، موکول و منوط کند.»

همان‌طور که قبلاً اشاره شد، هیچ کدام از اعضا مجبور به صدور مجوز مندرج در بند ۳ و ۴ نیست. نکته مورد اشاره دیگر در این بند آن است که چنانچه مجوز صادر شده، ممکن است منوط به شرایطی باشد. اگرچه این شرایط باید بصورت دوجانبه بین دولت‌ها مورد توافق قرار گیرد، لیکن واقعیت آن است که دولت صاحب پرچم می‌تواند شرایطی را که بر اساس آن مجوزهای لازم را صادر خواهد کرد، مشخص کند. چنان‌که دیده می‌شود، در این ماده به موضوع وارد آمدن

خسارت به شناور و یا محموله آن و یا هر شخص ثالث و یا وارد آمدن صدمه به کارکنان که ممکن است به واسطه ورود به کشتی و یا تفتیش کشتی و یا دیگر اقدامات مربوط ایجاد شود و این که دولت درخواست کننده درباره خسارات وارده از جانب او در برابر طرف مقابل، چه مسؤولیتی دارد، در کنوانسیون مسکوت مانده است (شایگان، ۱۳۸۹: ۷۸).

اشاره‌ای که در بند مذکور به توافق‌های دوجانبه شده، ممکن است واجد اهمیت بیشتر تشخیص داده شود. این توافق‌ها، برای مواقع ادعای جبران خسارت می‌تواند شامل چگونگی اعمال صلاحیت قضایی و قانون قابل اجرا در این موارد باشد. همچنین، بر اساس بند ۸ ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸: «هریک از اعضا که طبق مفاد این ماده به اقدامی مبادرت ورزیده است، سریعاً دولت صاحب پرچم مجددی است بر اختیارات دولت صاحب پرچم، در خصوص اقداماتی که در ارتباط با یک شناور صورت می‌گیرد». در اولین پیش‌نویسی که تهیه شده بود، اقدام نسبت به ضبط کشتی مورد توجه قرار گرفته بود که بعداً حذف شد. اما حذف این اقدامات با درج عبارت: «از جمله» بیانگر آن است که اقدامات مربوط محدود به نوع خاصی نیست. بر اساس بند ۵ ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸: «در صورت اقدام طبق این ماده، اعضای ذی‌ربط به ضرورت به مخاطره نیفتادن سلامت افراد در دریا، امنیت کشتی یا محموله و یا عدم لطمه به منافع تجاری و قانونی دولت صاحب پرچم و یا هر دولت ذی‌نفع دیگر، توجه کافی مبذول خواهند داشت». بر اساس ماده ۱۰ ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸: «هرگونه اقدامی طبق مفاد بند ۴ این ماده، فقط توسط کشتی‌های جنگی و یا هواپیمایی نظامی و یا سایر کشتی‌ها و یا هواپیمایی که در خدمت دولت و مجاز به اقدام بودن آنها از علائم کاملاً روشن و قابل شناسایی احراز می‌گردد، عملی خواهد شد». این بند، بر اساس ماده ۱۰۷ و بند ۵ ماده ۱۱۱ کنوانسیون ۱۹۸۲ حقوق دریاهای تدوین شده است و بر اساس آن، از ورود دیگر انواع کشتی و هواپیمایی که ممکن است برای اجرای مفاد بند ۴ دخالت کنند، ممانعت به عمل آمده است.

البته، تبدیل و انتقال صرفاً مصداقی برای مشروع جلوه دادن عواید حاصل از ارتکاب جرم قاچاق مواد مخدر است و ممکن است که این عواید به طرق دیگری قانونی جلوه داده شوند. بنابراین، تطهیر درآمدهای قاچاق مواد مخدر را می‌توان «مشروع جلوه دادن عواید حاصل از قاچاق مواد مخدر به هر شیوه‌ای» دانست. تطهیر عواید جرم اگرچه در حوزه حقوق داخلی نیز جرم‌انگاری شده، ماهیتی بین‌المللی و فراملی دارد. بنابراین، برای بررسی دقیق‌تر مبنای قانونی این جرم باید علاوه بر رویکرد حقوق داخلی، به مهم‌ترین و مؤثرترین زمینه این جرم‌انگاری در کنوانسیون‌های بین‌المللی نیز اشاره نمود (عباس‌پور و واعظ طبسی، ۱۳۹۴: ۱۵۷).

نکته حائز اهمیت اینکه به رغم کنوانسیون‌های بین‌المللی و معاهدات منطقه‌ای و قوانین مختلف در باب تطهیر عواید جرم و پولشویی، مبنای قانونی جرم تطهیر عواید قاچاق مواد مخدر را باید در

کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان ۱۹۸۸ جستجو کرد؛ زیرا بند ب از ماده ۳ کنوانسیون مذکور به جرم‌انگاری تطهیر کلیه درآمدهای قاچاق مواد مخدر می‌پردازد. ماده ۶ کنوانسیون پالرمو ۲۰۰۰ که عام‌تر از بند ب ماده ۳ کنوانسیون ۱۹۸۸ است، ارتکاب این اعمال را به عنوان عنصر مادی تطهیر عواید جرم به معنای عام و تطهیر عواید قاچاق مواد مخدر به طور خاص مطرح کرده است:

۱. تبدیل اموال حاصل از ارتکاب جرم منشأ؛
۲. انتقال اموال حاصل از ارتکاب جرم منشأ؛
۳. اخفا یا کتمان ماهیت حقیقی یا منشأ یا محل یا کیفیت تصرف در آن؛
۴. نقل و انتقال یا مالکیت یا حقوق متعلق به آن؛
۵. تحصیل دارایی یا تصرف در آن یا استفاده از آن؛
۶. مشارکت در یکی از اعمال بالا یا انجام هر گونه مشارکت، اقدام یا معاونت دیگر.

مقصود از اخفا یا کتمان ماهیت حقیقی یا منشأ عواید در واقع، گمراه کردن یا از بین بردن یا انتقال منافع حاصل از قاچاق مواد مخدر و یا رفتار مجرمانه دیگر به منظور مشروع جلوه دادن آن‌ها است (خسروی فارسانی، ۱۳۸۱: ۲۲).

عنصر روانی جرم تطهیر عواید ناشی از جرم قاچاق مواد مخدر ابتدا از سوءنیت عام تشکیل می‌شود. منظور از سوءنیت عام، اراده خودآگاه فرد در ارتکاب عمل مجرمانه و در واقع، عمد در فعل است؛ زیرا همان‌طور که در بخش اول ماده ۳ کنوانسیون ۱۹۸۸ و در بخش اول ماده ۶ کنوانسیون پالرمو ۲۰۰۰ تصریح شده است، اعمال ذیل ماده چنانچه به طور عامدانه صورت بگیرد، جرم محقق خواهد شد. بنابراین، عمد در رفتار مرتکب یا مرتکبان ضروری است. از این رو، عمل متصدی بانکی که بدون آگاهی از منشأ مجرمانه پول‌ها و اعتبارات، برخی عملیات بانکی را بر روی آن‌ها انجام می‌دهد که موجب پنهان‌سازی و تغییر ماهیت مجرمانه این اموال می‌شود، مجرمانه نیست. بنابراین، سوءنیت عام، اولین جزء از عنصر روانی تطهیر عواید جرم به معنای عام و تطهیر درآمدها و اموال حاصل از جرم قاچاق مواد مخدر به طور خاص است. طبق بند ب از بخش اول ماده ۳ کنوانسیون ۱۹۸۸، یکی دیگر از اجزای عنصر روانی در تطهیر عواید جرم قاچاق مواد مخدر، علم به این مطلب است که اموال مزبور، حاصل از جرم است.

علاوه بر بند ب ماده ۳ کنوانسیون مبارزه با مواد مخدر و داروهای روان‌گردان ۱۹۸۸ که به این هدف اشاره دارد، ماده ۶ کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه جنایات سازمان‌یافته فراملی (کنوانسیون پالرمو) نیز اشعار می‌دارد: «...تبدیل یا انتقال دارایی، با علم به اینکه دارایی مزبور از عواید حاصل از جرم است، به منظور مخفی کردن یا تغییر دادن منشأ غیرقانونی این دارایی یا...»،

مخفی کردن یا تغییر دادن منشأ غیرقانونی دارایی‌های حاصل از جرم، طریقی برای جلوگیری از کشف منابع مالی نامشروع می‌باشد (عباس پور و واعظ طبسی، ۱۳۹۴: ۱۶۲ و ۱۶۳ و ۱۶۷).
 به عبارت دیگر، مشروع جلوه دادن عواید حاصل از جرم شیوه‌ای است که به وسیله آن می‌توان از درآمد مکتسبه با آسودگی خاطر بهره گرفت، بی‌آنکه از آشکار شدن منبع اصلی آن خوفی به دل راه یابد. آنچه در این مسیر حائز اهمیت است، این است که شخص بتواند توجیه قابل قبول و قانونی برای اموال ناشی از جرم قاچاق مواد مخدر پیدا کند. اگر شخصی از راه خرید و فروش مواد مخدر مبالغ و جوهری را به دست آورده باشد، باید برای مأموران و مقامات اجرایی توضیح دهد که ثروت را از کجا به دست آورده و پولی که جهت خرید ماشین، خانه و لوازم صرف کرده، از چه طریقی تحصیل نموده است (خسروی فارسانی، ۱۳۸۱: ۳۲).
 بنابراین، عواید تطهیر شده از جرائم قبلی، مجدداً برای ارتکاب جرائم دیگر به کار می‌رود؛ نخست، به خاطر اینکه تشکیلات مجرمانه نیازمند درآمدهای هنگفت هستند و این درآمدها شریان حیاتی آنها است و بدون فعالیت مستمر، امکان ادامه حیات این سازمان‌ها غیرممکن است؛ دوم اینکه ارتکاب اعمال مجرمانه بعدی، خود نیازمند استفاده از پول‌های هنگفت برای ارتکاب جرائم مختلف است. برخی نویسندگان اهداف دیگری همچون مصون نگه داشتن دارایی‌های مشکوک از خطر مصادره و همچنین، جلوگیری از کشف جرم مبنا را نیز جزء اهداف جرم تطهیر ذکر نموده‌اند (حیدری، ۱۳۸۲: ۴۱).

۲-۳. تکلیف دولت‌ها در تعیین مرجع ذی صلاح

به منظور اجرای مفاد بندهای ۳ و ۴ و ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸، هریک از اعضا باید سریعاً به تقاضای عضو دیگر، در خصوص مجاز بودن یک کشتی در حمل پرچم و استفاده از علامت ثبت آن دولت، و تقاضای کسب مجوز، طبق بند ۳ پاسخ دهد. هر یک از طرف‌های متعاقد در زمان الحاق به این کنوانسیون باید مرجع و یا در صورت لزوم مراجعی را برای دریافت و پاسخ‌گویی به این تقاضا تعیین کرده و مراتب را از طریق دبیر کل، ظرف یک ماه از تاریخ تعیین، به اطلاع سایر اعضا برساند. به منظور تسریع در اقدامات دولت‌ها، در بند ۷، از اعضا خواسته شده است که سریعاً به درخواست‌هایی که از سوی دیگر اعضا در ارتباط با بند ۳ و ۴ مطرح شده است، پاسخ دهند. کنوانسیون، همچنین، پیش‌بینی کرده است با توجه به شرایط، در صورت ضرورت، بیش از یک مقام ذی صلاح توسط دولت‌ها برای این منظور اختصاص داده شود، اگرچه کنوانسیون این امر را توصیه نمی‌کند. به هر حال در این گونه موارد، دولت درخواست‌کننده باید در صورت نیاز، درخواست خود را به تمامی مراجعی که مناسب تشخیص می‌دهد، بفرستد. نکته قابل ذکر این است که جهت تسریع در کار، ارسال این درخواست‌ها به طور مستقیم برای مراجع ذی صلاح و نه از طریق مراجع سیاسی و یا سایر راه‌های غیرمستقیم، صورت می‌گیرد (شایگان، ۱۳۸۹: ۸۰ - ۸۱).

ضمناً، مفاد بند ۸ ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸، مبنی بر مطلع کردن دولت صاحب پرچم، از نتایج اقداماتی که در ارتباط با یک شناور صورت می‌گیرد، علاوه بر تأکید بر حقوق دولت صاحب پرچم از دیدگاه کاربردی نیز در افزایش همکاری‌های بین مراجع مختلف ذی‌صلاح و تبادل اطلاعات بین آنها مفید می‌باشد.

۲-۴. پیش‌بینی گسترش همکاری‌ها

بر اساس بند ۹ ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸: «اعضا، انعقاد قراردادهای و یا ترتیبات دوجانبه یا منطقه‌ای را به منظور اجرا و یا افزایش کارایی مفاد این ماده (ماده ۱۷) بررسی خواهند کرد». این بند ضمن تشویق اعضا هیچ‌گونه اجباری نسبت به انعقاد قراردادهای و یا اتخاذ ترتیب‌های مربوط بر آنها تحمیل نمی‌کند. بند ۴ ترتیب‌ها و قراردادهای ممکن بین مراجع ذی‌صلاح تعیین شده از طرف دولت‌ها را مورد توجه قرار داده بود و مفاد بند ۹ به طیف وسیع‌تری از این‌گونه قراردادهای و یا ترتیب‌ها اشاره می‌کند، که می‌تواند مواردی چون چگونگی برقراری ارتباط فوری بین اعضا در جهت تسریع در ارائه درخواست‌ها و یا تبادل سایر اطلاعات را شامل گردد.

به تبع تکنولوژی‌های ارتباطی، دادوستد و تأثیر و اثر در عرصه‌های بین‌المللی، بسیار تسهیل و تسریع یافته است. جوانان اصلی‌ترین بازار هدف سوداگران مواد مخدر می‌باشند و اکنون در عرصه جهانی شدن بیشترین آسیب را می‌بینند. گرچه جوانان نسل امروز کنترل‌پذیر نیستند و بیشتر هدایت‌پذیرند، اما در این عرصه نمی‌توان از تدابیر کنترلی مناسب غفلت کرد.^۱ بدیهی است تدابیر بازدارنده بین‌المللی کمک‌شایانی است به کاهش هزینه‌های ملی و این را باید جدی گرفت.

۲-۵. اقدامات جامعه بین‌المللی جهت اجرای مفاد ماده ۱۷ کنوانسیون

۲-۵-۱. تشکیل کارگروه همکاری‌های دریایی

از زمان لازم‌الاجرا شدن کنوانسیون ۱۹۸۸، با توجه به پیگیری اجرای آن از سوی کمیسیون مربوط به مواد مخدر سازمان ملل متحد، این موضوع در جلسات کمیسیون مطرح بوده است که مقررات ماده ۱۷ به تنهایی برای نیل به مقصود کافی نیست و ضروری است که راه‌کار کامل‌تری برای افزایش کارایی آن تدوین گردد. از همین رو، کمیسیون تصمیم گرفت کارگروه همکاری‌های دریایی را برای یافتن راه‌های تقویت همکاری دولت‌ها تشکیل داده و قبل از آن، یک گروه از کارشناسان را مأمور تهیه مقدمات فعالیت کارگروه کرد. به موجب قطعنامه سی و هفتمین اجلاس کمیسیون مربوط به مواد مخدر سازمان ملل متحد، اجلاس کارگروه همکاری‌های دریایی، جهت تدوین مجموعه جامعی از اصول و توصیه‌ها به منظور ارتقاء و بهبود اجرای ماده ۱۷ کنوانسیون

۱. جهت اطلاعات بیشتر در خصوص تأثیرات عصر جهانی شدن بر جوانان ر. ک. : جلالیان، عسکر، عصر ارتباطات و نیازهای جوانان، نشر میراث ماندگار، چاپ دوم، ۱۳۹۴.

سازمان ملل متحد تشکیل گردید و نخستین نشست آن سپتامبر ۱۹۹۴ و دومین نشست در فوریه ۱۹۹۵ در وین برگزار شد. در این گروه، ۳۵ دولت عضویت دارند؛ که بر اساس توزیع جغرافیایی و با حق اولویت برای دولت‌هایی که مسائل مربوط به قاچاق مواد مخدر را با جدیت بیشتری دنبال می‌کنند، انتخاب شده‌اند.

۲-۵-۲. تدوین دستورالعمل راهنمای دول عضو

برای تسهیل همکاری دول عضو کنوانسیون ۱۹۸۸، با توجه به ماده ۱۷، کمیسیون مربوط به مواد مخدر سازمان ملل متحد برنامه‌ای را تدارک دیده است تا به مقام‌های ذی‌صلاح در فراهم آوردن چهارچوب‌های حقوقی لازم و زمینه‌های اجرایی مربوط برای پاسخ به درخواست‌های سایر اعضا مساعدت کند. در این راستا، کمیسیون گزارش داده است که موضوع را طی توصیه‌هایی که در سال ۱۹۹۰ به کنوانسیون تسهیل حمل و نقل دریانوردی (۱۹۶۵) ارائه کرده، مورد توجه قرار داده است و این توصیه‌ها توسط «کمیته تسهیل» به مقامات ذی‌صلاح طرف کنوانسیون ارائه شده است (شایگان، ۱۳۸۹: ۸۳).

از سوی دیگر، شایان ذکر است که سازمان دریانوردی بین‌المللی باید موضوع حمل و نقل مواد مخدر را با توجه به ماده ۱۰۸ کنوانسیون ۱۹۸۲ حقوق دریاها و ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸، در مناطق ورای صلاحیت دولت مبدأ، مورد توجه قرار دهد. در این باره، سازمان دریانوردی بین‌المللی، از جمله، در بیستین نشست خود، قطعنامه‌ای را با عنوان دستورالعمل پیش‌گیری و مقابله با قاچاق مواد مخدر و روانگردان و مواد شیمیایی در کشتی‌های مشمول دریانوردی بین‌المللی، ارائه کرد. دستورالعمل مذکور اهداف زیر را دنبال می‌نماید:

- ۱- ضرورت برخورد عملی با مشکل رو به افزایش حمل و نقل مواد مخدر، روانگردان و شیمیایی در جهت کاهش این مشکل برای دریانوردی و پیش‌گیری از حمل و نقل این مواد.
- ۲- تضمین براءت محموله‌های دریایی.
- ۳- تشخیص و کنترل حمل مواد شیمیایی.
- ۴- تعیین و کنترل قاچاق مواد مخدر و مواد روانگردان و ممانعت از حرکت آنها در دریا به هنگام بارگیری، حمل و تخلیه.

این دستورالعمل شامل ۲ فصل پیش‌گیری از حمل و نقل مواد مخدر، کنترل انتقال مواد شیمیایی حتی مواد ضروری برای کارخانه‌های دارویی یا مواد شیمیایی خاص می‌باشد. موافقت‌نامه اروپایی، با ماده ۱۷ و دیگر مواد مربوط کنوانسیون ۱۹۸۸ مرتبط می‌باشد و مشخص‌ترین وجهی که ارتباط بین این معاهده را نشان می‌دهد، آن است که عضویت در موافقت‌نامه اروپایی تنها برای دولت‌هایی مجاز می‌باشد که قبلاً به کنوانسیون ۱۹۸۸ ملحق شده باشند. جرائم یاده شده در

موافقت‌نامه مذکور مندرج در بند ۱ ماده ۳ آن نیز، همان‌هایی است که در کنوانسیون ۱۹۸۸ تعیین شده است. به علاوه، دولت مذکور می‌تواند به منظور پیش‌گیری از چنین جرمی، مطابق بند الف ماده ۳۳ کنوانسیون ۱۹۸۸ به اعمال نظارت در منطقه مجاور مبادرت ورزد، منطقه‌ای که آن دولت بر اساس ماده ۱۱۱ کنوانسیون ۱۹۸۸ می‌تواند کشتی‌های مختلف را به وسیله ناوهای جنگی یا هواپیماهای نظامی‌اش تا دریای آزاد تعقیب کرده و به توقیف آن پردازد. این بند، از بند ۱ ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸ مبارزه با مواد مخدر و بند ۸ بخشنامه سازمان دریانوردی بین‌المللی اقتباس شده است. در مقام مقایسه، در پروتکل عبارت «پیشگیری» نیز اضافه و از نظر محتوایی تقویت شده است. همچون بند ۱ ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸، در اینجا نیز دو نوع همکاری پیش‌بینی شده است.

بر اساس بند یک ماده ۸، طرف متعاقد دلایل منطقی برای سوءظن نسبت به قاچاق مهاجرین از طریق دریا توسط یک کشتی را در اختیار داشته باشد؛ و این سوءظن منطقی را هم داشته باشد که آن کشتی که حامل پرچم و یا علامت ثبت است بدون ملیت باشد، و یا با وجودی که پرچم یک دولت خارجی را برافراشته و اینکه از نشان دادن پرچم خود استنکاف می‌ورزد، در واقع تابعیت دولت متعاقد مذکور را دارد، می‌تواند از سایر اعضا در زمینه مبارزه با چنین سوءاستفاده‌ای درخواست کمک کند. در ادامه این بند تأکید شده است که طرف‌های مورد تقاضا در حد امکانات خود همکاری لازم را در این زمینه معمول خواهند داشت. این بند از بندهای ۳ و ۴ ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸ اقتباس شده، اما برخلاف آن، اقدامات دولت متقاضی را به موافقتنامه یا ترتیبات خاص فی‌مابین منوط ندانسته است و از این جهت قدمی به جلو محسوب می‌شود.

اگرچه در بند ۵ این ماده با اشاره به این که صدور این مجوز و گسترده‌گی اقدامات می‌تواند منوط به شرط توافق دو دولت باشد تا حدی تأثیر این ماده را تعدیل کرده است؛ اما بر اساس بند سوم، هریک از طرف‌های متعاقد که طبق بند ۲ این ماده به اقدامی مبادرت ورزیده است، باید سریعاً صاحب پرچم را از نتایج اقدامات خود مطلع کند. این بند دقیقاً با بند ۸ ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸ مطابقت و مشابه بند ۱۲ بخشنامه سازمان دریانوردی بین‌المللی است (شایگان، ۱۳۸۹: ۹۸).

بند ۵ ماده ۸، دولت صاحب پرچم را مجاز گردانیده است که طبق ماده ۱۷ این پروتکل، صدور مجوزهای خود را به تحقق شرایط مورد توافق بین آن دولت و عضو متقاضی موکول کند، که از جمله این شرایط، اندازه مسئولیت و گسترده اقداماتی است که صورت می‌گیرد. همچنین، تأکید شده است که دولت متقاضی نباید اقدامات اضافی، بدون مجوز صریح دولت صاحب پرچم، به استثنای اقدامات ضروری که به منظور مرتفع کردن یک خطر حتمی که برای زندگی افراد لازم می‌باشد و یا دیگر اقداماتی که بر اساس دیگر موافقتنامه‌های دوجانبه و چندجانبه اتخاذ آنها مجاز است، صورت دهد. این بند از بند ۶ ماده ۱۷ کنوانسیون ۱۹۸۸ و بند ۱۳ بخشنامه سازمان دریانوردی بین‌المللی اقتباس شده است.

۳. متأثر شدن سیاستگذاری ایران از توسعه صلاحیت دیوان

بدیهی است حقوق داخلی کشورها به تبع توسعه حقوق بین الملل متحول می گردد و توسعه می یابد. کشورها پیرو الحاق به کنوانسیونها و اسناد بین الملل نظام حقوق داخلی خود را در راستای منویات کنوانسیون و سند امضاء شده تعدیل می نمایند تا همسان سازی لازم جهت پیاده کردن مفاد کنوانسیون یا سند مدنظر، ایجاد نمایند. با ضرورت های جهانی شدن، زندگی جزیره ای و منفک از دیگران زیستن در حد محال شده است. کشورها تماماً پازل های یک تصویرند و برای تحقق اهداف خود راهی جز همراهی و هم افزایی بین المللی ندارند.^۱ بر همین اساس، همان طور که مستحضرید، حقوق داخلی ایران در حوزه مواد مخدر از ابتدای انقلاب اسلامی تاکنون چندین بار تعدیل شده است.

از سال ۱۳۵۷، در هر فرصتی قوانین حوزه مقابله و مبارزه با مواد مخدر متحول گردیده و به نوعی تشدید یافته است. با الحاق تدریجی به کنوانسیون های بین المللی برای همسان سازی حقوق داخلی نیز گام های مؤثری برداشته شده است. در این راستا می توان به قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۶۷/۸/۳، قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن مصوب ۱۳۷۶/۸/۱۷، قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۸۹/۵/۹ و قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۹۶ اشاره کرد.

سال ۱۳۵۹ شورای انقلاب ضمن اصلاح قانون مصوب اردیبهشت ۱۳۳۸ برای قاچاقچیان مواد مخدر، حکم اعدام و حبس طولانی مدت مصوب نمود. با عنایت به ضرورت مقابله جدی با سوداگران مواد مخدر و کنترل آلودگی های جامعه سال ۱۳۶۰ سازمان معاملات تریاک که بر اساس قانون ۱۳۴۹ تأسیس گردیده بود، منحل و نهایتاً، پس از فراز و فرودهایی حسب ضرورت ستاد مبارزه با مواد مخدر به تبع قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب ۱۳۶۷ در سوم آبانماه ۱۳۶۷ تأسیس گردید. سال ۱۳۸۵، مقام معظم رهبری با توجه به حساسیت موضوع و ضرورت مبارزه همه جانبه، با تولید، توزیع، خرید و فروش مواد مخدر و روانگردان های مرتبط با آن بصورت جدی ورود می نماید و متولیان می خواهد برای مقابله با این سوداگران مرگ تدابیر جدی تری اتخاذ نمایند. در همین راستا، دهم مهرماه ۱۳۸۵ سیاست های کلی نظام در مبارزه با مواد مخدر را بدون مقدمه در ۱۱ بند ابلاغ می نماید. در بندهایی از این ابلاغ استفاده از تمام ظرفیت های داخلی و بین المللی برای مقابله جدی با جرائم مواد مخدر و حتی تشدید مجازات و جرم انگاری بازدارنده در این زمینه را تصریح می نمایند. معظم له در بند ۸ این ابلاغ می فرماید: تقویت و ارتقاء دیپلماسی منطقه ای و بین المللی مرتبط با مواد مخدر و روانگردان با:

۱. جهت اطلاعات بیشتر در خصوص ضرورت های عصر جهانی شدن ر. ک:

جلالیان، عسکر، جهانی شدن و تأثیرات آن بر ساختار جمهوری اسلامی ایران، نشر دادگستر، چاپ دوم، ۱۳۹۴.

- هدفمند نمودن مناسبات

- مشارکت فعال در تصمیم‌سازی‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات مربوط
- بهره‌برداری از تجارب و امکانات فنی، پشتیبانی و اقتصادی کشورهای دیگر و سازمان‌های

بین‌المللی

- فراهم نمودن زمینه اقدام مشترک در جلوگیری از ترانزیت غیرقانونی مواد مخدر.^۱

پرواضح است امروزه صنعت مواد مخدر یک صنعت پر مشتری و پرمخاطب است. پس از اسلحه، پول‌سازترین صنعت دنیاست. متأسفانه بیش از ۹۰ درصد پولی که در این چرخه می‌چرخد، پول کثیف است و جمعیتی بالغ بر ۳۰ میلیون نفر در جهان گرفتار (معتاد) کرده و از حیض انتفاع ساقط نموده است.^۲ در ایران اکنون بیش از ۵ میلیون نفر معتاد به مواد مخدر هستند که این، آمار نگران‌کننده‌ای است. مطالعات حاکی از این است که در حوزه مبارزه با قاچاق مواد مخدر و روانگردان باید فراتر از عزم ملی، به یک عزم بین‌المللی تدبیر کرد. عزم بین‌المللی در قالب معاهدات بین‌المللی قابل تعقیب است. کنوانسیون بین‌المللی تریاک ۱۹۱۲، کنوانسیون ۱۹۲۰ اولین مجمع کشورهای جهان به منظور ایجاد کمیته مشورتی قاچاق تریاک و مواد مخدر زیان‌آور، کنوانسیون ۱۹۲۵ که منجر به ایجاد هیات دائمی کنترل بین‌المللی تریاک گردید، کنوانسیون ۱۹۳۶ که منجر به یکپارچه کردن قوانین سابق گردید و سبب تشکیل هیات کنترل مواد مخدر گردید، کنوانسیون ۱۹۷۱ و کنوانسیون ۱۹۸۸ برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان و بسیاری از دیگر اسناد بین‌الملل تماماً بیانگر این موضوع هستند که جرائم مواد مخدر جرائم فرامرزی و حتی فرامنطقه‌ای می‌باشند؛ برای مقابله با آنها و کاهش آسیب‌های متعددی که پدید می‌آورند، ضروری است در عرصه بین‌الملل مجازات‌های بازدارنده تعریف شود و جرائم این حوزه به عنوان جرائم بین‌المللی مورد شناسایی قرار گیرد. اگر این اتفاق رخ دهد، دیوان بین‌الملل کیفری به راحتی می‌تواند با احراز صلاحیت خود به رسیدگی به اینگونه جرائم ورود و دیوان بین‌المللی کیفری به جرائم ناشی از مواد مخدر و روانگردان بسیاری از سیاست‌های ایران در حوزه کنترل و برخورد با جرائم مواد مخدر تعدیل خواهد شد. بدیهی است ایران در کم و کیف برخوردهای بازدارنده خود هم در عرصه ملی و هم در عرصه منطقه‌ای تجدیدنظر خواهد کرد و کاهش هزینه‌های فراوانی هم در بُعد مالی و هم در بُعد انسانی محقق خواهد کرد. با ورود دیوان بین‌المللی کیفری به جرائم مواد مخدر و روانگردان، ایران برای کنترل و برخورد در عرصه بین‌الملل هزینه‌ای متحمل نخواهد شد. بسیاری از این گونه هزینه‌ها توسط دیوان تأمین خواهد شد.

۱. <https://farsi.khamenei.ir>

۲. دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد در ایران (UNODC)

در این صورت، بدیهی است در بسیاری از موارد در موضوعات پیشگیری نیز دیوان در هزینه‌های مربوط ورود می‌نماید و کمک خواهد کرد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که در منابع کلی حقوق بین‌الملل عمومی و یا در منابع خاص حقوق بین‌الملل کیفری تحت کنوانسیون ۱۹۸۸ صلاحیت سرزمینی برای جرائم مواد مخدر از اصول اصلی بوده است و گاهی تحت عنوان اصول کلی حقوق و در مواردی تحت عنوان عرف بین‌المللی، به حقوق ملی استناد شده است. مفهوم اصول کلی حقوق، به شکلی کهنه و دور از سبک امروزی در ماده ۳۸ اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری درج شده است. مفهوم اصول کلی این صلاحیت نه تنها کنوانسیون ۱۹۸۸ را شامل می‌شود، بلکه به حقوق‌های ملی نیز بازگشت پیدا می‌کند. افزون بر این، مفهوم نامبرده دربردارنده اندیشه مطالعه تطبیقی است؛ هرچند این امر جنبه فرعی داشته و تنها در حالت نقص یا عدم صراحت حقوق بین‌الملل مورد استفاده قرار می‌گیرد. رویه قضائی و دکترین بین‌المللی نیز در ادامه ماده ۳۸ اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری مورد تصریح واقع شده‌اند؛ بدین صورت که تصمیم‌های قضائی و آموزه متخصّصان حقوق عمومی ملت‌های مختلف ابزاری جانبی برای تعیین قاعده حقوقی محسوب شده‌اند. به تصریح مقدمه کنوانسیون ۱۹۸۸ و مواد متعدد آن خاصه ماده ۱۷، جرائم مواد مخدر جرائمی هستند که نگرانی جامعه بین‌المللی را به دنبال دارند و برای مقابله با این جرائم و ایمن‌سازی جامعه جهانی از تبعات جرائم فراگیر مواد مخدر باید به خرد جمعی و همت جهانی متوسل گردید. از آنجا که در تعریف جرم بین‌المللی تصریح شده است که جرمی به‌عنوان جرم بین‌المللی شناسایی می‌گردد که نگرانی جامعه جهانی در پی داشته باشد، جرائم مواد مخدر را می‌توان در زمره جرائم بین‌المللی شناسایی کرد و با اصلاح اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری صلاحیت آن را به این جرم توسعه داد. در حال حاضر، کشور ایران به‌عنوان یکی از کشورهای پیشتاز در حوزه مواد مخدر هزینه‌های زیادی متحمل می‌گردد. در صورت ورود جامعه بین‌الملل در قالب یک شکل نظام‌مند، بدیهی است سیاستگذاری‌های کشورها تغییر خواهد کرد و در حوزه تأمین امنیت با کاهش چشم‌گیر هزینه مواجه خواهیم بود.

حمل و نقل مواد مخدر در ماده ۱۵ کنوانسیون ۱۹۵۸ دریای آزاد و ماده ۱۰۱ کنوانسیون ۱۹۸۲ در حقوق دریاها و کنوانسیون ۱۹۸۸ وین جرم‌انگاری شده است، اما دایره شمول این جرم‌انگاری و ممنوعیت در کنوانسیون ۱۹۸۸ دارای جامعیت بیشتری است.

موضوع اعمال صلاحیت دولت‌ها بر کشتی‌های دارای پرچم خود در کنوانسیون ۱۹۸۸ برای مواد مخدر مورد استفاده قرار گرفته است. در این خصوص، کشورهای غربی بر ضرورت نظارت مستمر و کامل دولت‌ها به ویژه دولت‌هایی که پرچم مصلحتی در اختیار کشتی‌ها می‌گذارند،

تأکید داشته‌اند؛ لیکن از طرف دیگر، دولت‌های دارای سیستم ثبت باز، همانند دولت پاناما، که محدودیت‌های کمتری بر کشتی‌های تحت پرچم خود تحمیل می‌کند، ضمن تأکید بر تعهد خود بر مبارزه با این جرائم، به ویژه قاچاق مواد مخدر، سعی کرده‌اند از پذیرش تعهداتی که با صلاحیت انحصاری آنها به عنوان دولت صاحب پرچم مغایرت داشته باشد، خودداری کنند.

با آنکه کنوانسیون ۱۹۸۸ نیز مقید به قلمروی فراتر از آب‌های سرزمینی دولت‌ها برای انتقال و ترانزیت مواد مخدر گردیده است، اما در بند ۲ ماده ۴ قائل به اعمال آن، هنگامی که مجرم یا متهم به ارتکاب جرائم مشمول این کنوانسیون مانند انتقال مواد مخدر در سرزمین یکی از دولت‌های عضو آن یافت گردد، می‌شود. به نظر می‌رسد که همکاری بر اساس این کنوانسیون می‌تواند تأمین‌کننده هدف در حصول به ایمنی دریایی و امنیت چشم‌گیر در عرصه آب‌های ملی و بین‌المللی، باشد. کنوانسیون مذکور ۱۵۲ عضو دارد که اعضای آن بیش از ۹۰ درصد حمل‌ونقل تجاری جهان از طریق دریا را انجام می‌دهند. تصویب سندی جدید چندان ضرورتی نداشته و در چارچوب کنوانسیون ۱۹۸۲ حقوق دریاها و کنوانسیون ۱۹۸۸ سرکوب اقدامات غیرقانونی علیه ایمنی دریانوردی می‌توان این پدیده زشت بین‌المللی را ریشه‌کن نمود. نگرانی‌های جامعه جهانی و بررسی آسیب‌های عمدتاً غیرقابل‌جبران مواد مخدر ما را به این مهم رهنمون می‌سازد که ضروری است صلاحیت دیوان بین‌المللی کیفری به جرائم مواد مخدر توسعه داده شود. امید است هر چه سریعتر این مهم محقق گردد تا جامعه بشری بیش از این قربانی تبعات شوم مواد مخدر نگردد و از شر سوداگران بی‌پروای این مواد افیونی در امان قرار گیرند.

سپاسگزاری

پژوهشگر، از عزیزانی که در فرآیند ویراستاری ادبی و صفحه‌آرایی این مقاله همکاری و راهنمایی داشتند، کمال تشکر و امتنان را دارد.

منابع

- اسعدی، حسن. (۱۳۸۸). *مواد مخدر و روانگردان در حقوق جنایی ملی و بین‌المللی*. چاپ اول. میزان.
- امیرخیزی، محمدرضا. (۱۳۷۸). اقدام‌های جامعه بین‌المللی در مبارزه با مواد مخدر. *سیاست خارجی*، ۱۳(۳)، ۹۶۶ - ۹۵۳.
- <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/340196>
- جلالیان، عسکر. (۱۳۹۴). *جهانی شدن و تأثیرات آن بر ساختار جمهوری اسلامی ایران*. چاپ دوم. نشر میراث ماندگار.
- جلالیان، عسکر. (۱۳۹۴). *عصر ارتباطات و نیازهای جوانان*. چاپ دوم. نشر میراث ماندگار.
- حیدری، علی‌مراد. (۱۳۸۲). *تطهیر پول در اسناد بین‌المللی و حقوق جزای ایران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی. دانشگاه قم.
- خسروی فارسانی، داریوش. (۱۳۸۱). *تطهیر پول در اسناد بین‌المللی و حقوق ایران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی. دانشگاه تربیت مدرس.
- رایجیان اصلی، مهرداد. (۱۳۸۴). آشنایی با یکی از سازوکارهای نوین مبارزه با مواد مخدر: حمل و تحویل بر نظارت. *دیدگاه‌های حقوق قضایی*، ۱۰ (۳۴ - ۳۵)، ۲۶-۳.
- http://jlvviews.ujsas.ac.ir/files/site1/files/x_180.pdf
- رحمدل، منصور. (۱۳۹۱). *حقوق کیفری مواد مخدر*. نشر دادگستر.
- رحمدل، منصور. (۱۳۸۶). *سیاست جنایی ایران در قبال جرائم مواد مخدر*. انتشارات سمت.
- رحمدل، منصور. (۱۳۸۳). *حقوق بشر و معتادان، رفاه اجتماعی*، ۴ (۱۳)، ۴۰-۱۱.
- <https://refahj.uswr.ac.ir/article-1-2208-fa.html>
- ساکي، محمدرضا. (۱۳۸۶). *جرائم مواد مخدر از دیدگاه حقوق داخلی و حقوق بین‌الملل*. انتشارات خط سوم.
- شایگان، فرهاد. (۱۳۸۹). *نگرش جامعه جهانی بر عناوین مجرمانه قاچاق مواد مخدر و قاچاق مهاجرین از طریق دریا، کانون وکلا*، (۲۱۱)، ۱۰۶ - ۶۵.
- <https://www.noormags.ir/view/fa/creator/228706>
- عباس پور، رضا؛ واعظ طبسی، علی. (۱۳۹۴). *تطهیر درآمدهای قاچاق مواد مخدر در حقوق داخلی و اسناد بین‌الملل*. *آموزه‌های حقوق کیفری*، (۹)، ۱۷۳-۱۵۵.
- <https://www.sid.ir/fa/Journal/ViewPaper.aspx?ID=300348>
- علیزاده، حمیده. (۱۳۹۳). *میزان انطباق جرم‌انگاری مواد مخدر در ایران با اسناد بین‌المللی*. *سلامت اجتماعی و اعتیاد*، (۳)، ۸۴-۶۵.
- <https://www.noormags.ir/view/fa/magazine/number/60067>
- کاظمی، مسعود. (۱۳۹۳). *تأثیر مجازات اعدام بر بازدارندگی از جرائم مواد مخدر و روانگردان*. *سلامت اجتماعی و اعتیاد*، (۴)، ۱۱۸-۱۰۱.
- <http://ensani.ir/fa/article/344726>
- وروایی، اکبر؛ حریری، مهدی. (۱۳۹۴). *آیین دادرسی جرائم مواد مخدر*. *سلامت اجتماعی و اعتیاد*، (۶)، ۴۴-۲۷.

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/64418/32/text>

- Abass, Ademola. (2006). *The International Criminal Court and Universal Jurisdiction*. International Criminal Law Review. Vol.6.
- Amerasinghe, Chittharanjan Felix (2003). *Jurisdiction of International Tribunals*. Netherlands: Martinus Nijhoff publishers.
- Bassiouni, Cherif (1998). *International Criminal Court*. Compilation of United Nations Documents and Draft Icc Statute Before the Diplomatic Conference. NPWJ.
- Benzing, Markus (2003). *The Complementary Regim of the International Criminal Court: the International Criminal Justice between State Sovereignty and the Fight against Impunity*. Max Planck Yearbook of United Nations Law Online.
- Convention. (1988). *Against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances*. UN .
- Commentaryon(1998). *The United Nations Convention Against Illicit Traffic In Narcotic and Psychotropic Substances*. new York. para1706 .
- cryer, Robert and others(2010). *An Introduction to International Criminal law and Procedure (2 th ed)*. New York: Cambridge University Press.
- Giorgio, Gaja. (2004) . *The Respective Role of the ICC the Security Council in Determinig the Existence of an Aggession, the ICC and Crim of Aggresion*. Edited by Mauro Politi.Italy. University of Trento
- The Report (1983). *of the expert group on the functioning adequacy and enhancement of the single convention on narcotic drugs*. para4 .
- KreB , C ,Holtzendorff, L (2010). *The Kampala Compromise on the Crime of Aggression*. *Journal of International Criminal Justice*, 18(3): 499 – 522.
<https://www.jstor.org/stable/26296270>
- Review Conference of the Rome Statute of the International Criminal Court. *Kampala Uganda*. (2010). 6: 1 – 43.
http://www.icc-cpi.int/iccdocs/asp_docs/ASP9/OR/R-11-ENG.pdf
- O,Keefe, Roger (2004). *Universal Jurisdiction: Claryfying the Basic Concept*. JICJ.No.2.
- Shaw, Malcolm (2003). *International Criminal Law*. Cambridge. UK. Sixth Edition.
- Wasti, t (2009). *The Application of Criminal Law in Pakistan*. Leiden & Boston.

